Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПНУ
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія
Херсонський державний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТНЬОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

Збірник тез доповідей за матеріалами
VIII Всеукраїнської науково-практичної
Інтернет-конференції

07 листопада 2025 року

МУКАЧЕВО

УДК 373.2(063)
А 43

Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 07 листопада 2025 р., Мукачево / Ред.кол.: Добош О.М. (гол.ред.) та ін. Мукачево: МДУ. 2025.360 с.

Рекомендовано до поширення в мережі Інтернет
науково-технічною радою Мукачівського державного університету
(протокол № 8 від 14 листопада 2025 р.)

Рецензенти:

Бондар Т.І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету

Фізеші О.Й. – завідувач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету, доктор педагогічних наук, професор

У збірнику вміщено тези доповідей VIII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі». Учасники конференції розкривають проблеми педагогічної освіти та розвитку особистості, використання новітніх технологій та інновацій в освіті, виховання особистості в контексті сучасної освітньої парадигми, особливості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців до реалізації завдань компетентнісного підходу в освітньому процесі, дидактико-методичного супроводу компетентнісно орієнтованого навчання у початковій школі, сучасного стану та перспективи розвитку дошкільної освіти в Україні, теорії і практики управління освітою, історії педагогіки.

Видання призначено для науковців, викладачів, аспірантів, студентів педагогічних навчальних закладів, працівників системи освіти.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакційна колегія не несе відповідальності за достовірність статистичної та іншої інформації, що надана в рукописах, та залишає за собою право не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, статитичних даних, галузевої термінології, інших відомостей.

Редакційна колегія:

Іванова Вікторія Вікторівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Мукачівський державний університет.

Пинзеник Олена Мафтеївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Фенцик Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

Швардак Маріанна Василівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, Мукачівський державний університет.

© Мукачівський державний університет, 2025

Білей Тимур, Попович Оксана **УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМУ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**	315
Добош Олена, Бенкев Біанка **МІСЦЕ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ (LIFECOMP) У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДИРЕКТОРА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**	319
Добош Олена, Дуда Олександра-Марія **УПРАВЛІНСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОЇ ДІЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**	324
Добош Олена, Сливка Яна **ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ**	327
Малік Володимир, Трипольська Ольга, Сольона Ірина, Обуховська Оксана **УПРАВЛІНСЬКІ ПРОЦЕСИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ТА РОЗРИВІВ**	332
Поринець Євгенія, Грегірчак Дмитро **ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ ЯК ЧИННИК ПОСИЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ АВТОНОМІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**	337
РОЗДІЛ 9 **ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ**	
Габовда Вікторія, Пинзеник Олена **ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У XXI СТОЛІТТІ**	341
Доброносова Юлія **ЕТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ВИХОВАННЯ У ЛИСТУВАННІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА ОСВІТНЯ КОМУНІКАЦІЯ**	345
Кузьма Ольга **КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОРІЄНТИР В ОСВІТІ XXI СТОЛІТТЯ**	349
Легета Мирослава, Пинзеник Олена **ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В СТРУКТУРІ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ В XXI СТОЛІТТІ**	353
Фізеші Октавія **ПОЧАТКОВІ ШКОЛИ З НАЦІОНАЛЬНИМИ МОВАМИ НАВЧАННЯ В ЗАКАРПАТТІ XX СТОЛІТТЯ**	355

РОЗДІЛ 9
ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Вікторія Габовда
спеціальність А2 Дошкільна освіта
другий (магістерський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет
Олена Пинзеник
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки дошкільної,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівський державний університет

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН У XXI СТОЛІТТІ

Дошкільна освіта в Україні є обов'язковою первинною складовою освіти впродовж життя і визначається як «процес і результат всебічного розвитку, виховання, навчання, соціалізації дітей та формування у них необхідних життєвих навичок і компетентностей до початку здобуття початкової освіти» [2]. В європейському законодавстві на позначення дошкільної освіти вживається поняття «early childhood education and care (ECEC)», що означає рання освіта (з трьох років до початку навчання в початковій школі) та догляд (до досягнення дитиною трирічного віку). Згідно звіту «Key data on early childhood education and care in Europe 2025 – Eurydice report / Ключові дані щодо дошкільної освіти та догляду в Європі за 2025 рік», дошкільна освіта є «одним із основних соціальних прав європейських громадян», адже «діти мають право на доступну дошкільну освіту та догляд належної якості» [3, с. 25]. Згідно Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО) / International Standard Classification of Education (ISCED) дошкільна освіта належить до нульового рівня МСКО 0 / ISCED 0, що передбачає охоплення різноманітними освітніми та розвивальними програмами та надання послуг з догляду за дітьми від народження до початку навчання в початковій школі. Ці програми включають всі зареєстровані в нормативно-правовому полі послуги ECEC, що здійснюються за відповідними освітніми програмами.

Дошкільна освіта може здійснюватися в закладах дошкільної освіти (ясла, дитячі садки, центри денного догляду тощо) під керівництвом кваліфікованих педагогів, які можуть перебувати в державній та приватній формах власності, бути в структурі інших закладів освіти (наприклад, шкіл) або освітніх центрів. Дошкільна освіта також може надаватися у формі сімейного денного догляду, коли спеціально кваліфікований фахівець забезпечує дошкільну освіту в домашніх умовах [3, с. 26].

В аналітичному звіті Європейського Союзу (2025) вказується на небезпечну тенденцію щодо зменшення кількості дітей дошкільного віку в переважній більшості європейських країн, оскільки станом на 2023 рік у європейських країнах проживало 25 млн дітей віком до 6 років, що на 2 млн менше в порівнянні з 2013 роком, а до 2030 року прогнозовано, що ця тенденція продовжуватиметься й кількість дітей становитиме приблизно 24 млн (рис. 1).

Рис. 1. Тенденції та прогнозування демографічної ситуації щодо дітей до 6 річного віку [3, с. 14].

Разом з тим, позитивною є тенденція в країнах-членах європейської спільноти щодо зростання державних витрат на організацію, забезпечення та підтримку дошкільної освіти, які в порівнянні з 2014 р. станом на 2021 р. в середньому по всіх країнах ЄС зросли з 0,67% до 0,71% ВВП. Зокрема, в 2021 році найбільше зростання фінансування дошкільної освіти відбулося в Ісландії та Швеції (більш, ніж 1,6% ВВП), а найменше витрачають на освітні потреби дошкілля Греція, Ірландія, Кіпр, Туреччина (менше 0,30% ВВП).

Дошкільна освіта в переважній більшості європейських країн не є обов’язковою (рис. 2).

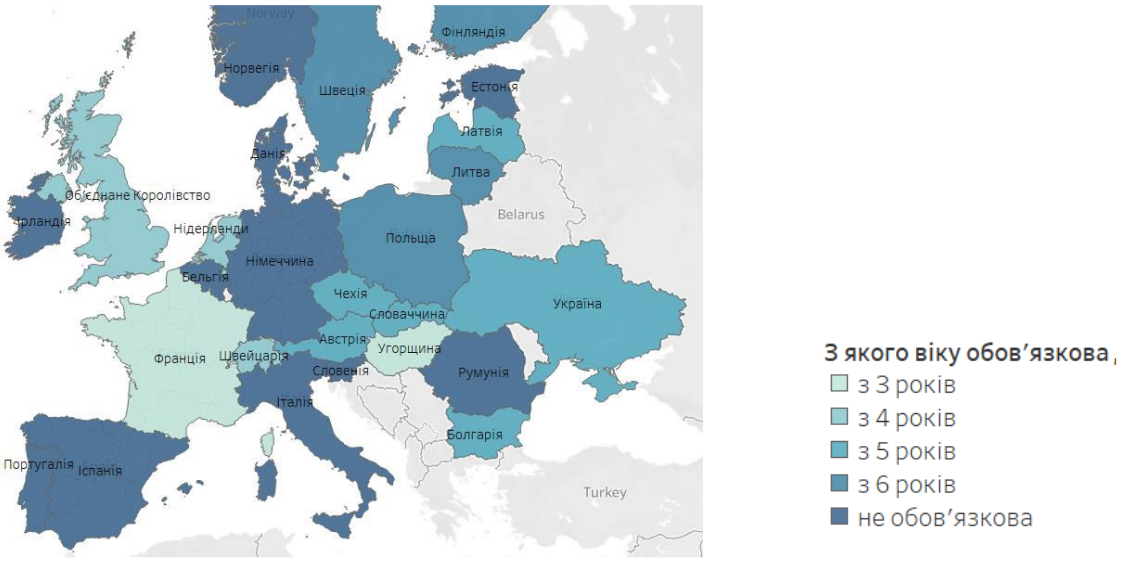

Рис. 2. Обов'язковість дошкільної освіти в країнах ЄС [1].

В останні десятиріччя багатьма державами ЄС встановлюється термін дошкільної освіти, який зобов'язує відвідування закладів дошкільної освіти з метою підготовки дітей до шкільного навчання. Наприклад, в Литві, Фінляндії, Хорватії, Чехії та Швеції цей термін становить один рік, у Греції – два роки, в Угорщині та Франції – три роки до початку навчання в початковій школі (рис. 3).

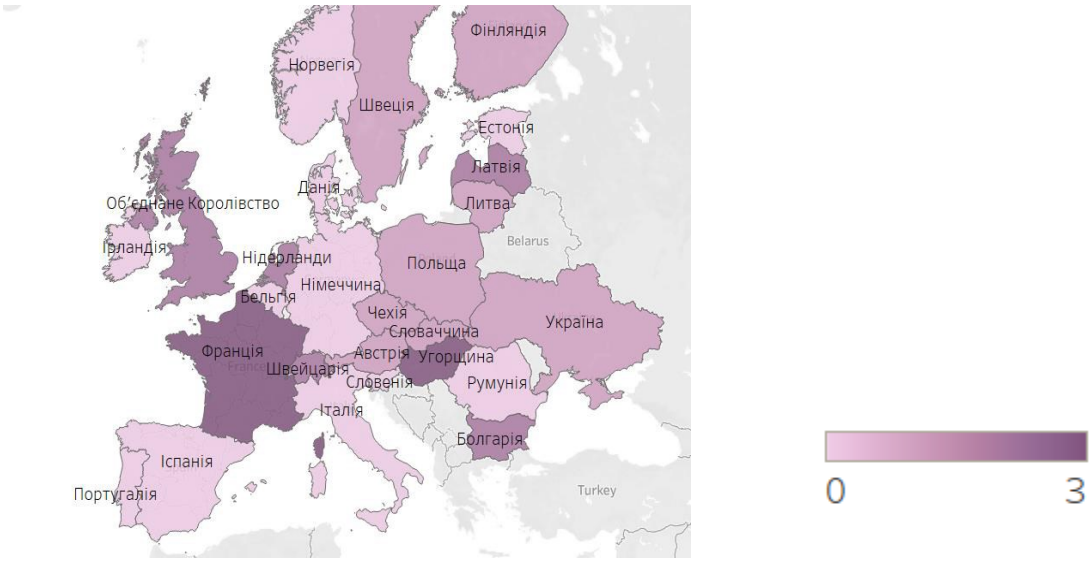

Рис. 3. Тривалість обов'язкової дошкільної освіти в країнах ЄС [1].

В Україні дошкільна освіта на сучасному етапі перебуває в стані активного реформування, зокрема урізноманітнюються форми здобуття дошкільної освіти, типи закладів дошкільної освіти; вдосконалюються вимоги щодо створення

безпечного та комфортного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти, вдосконалюються освітні програми з дошкільної освіти та механізми їх упровадження в освітній процес. Важливим аспектом є питання підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів для системи дошкільної освіти, які б могли ефективно впроваджувати реформи та спрямовувати свою діяльність на виховання дітей на засадах загальнолюдських та національних цінностей. Вважаємо, що вивчення та узагальнення досвіду організації дошкільної освіти в країнах Європейського Союзу сприятиме виокремленню актуальних напрямів задля їх адаптації до використання у вітчизняній освітній системі.

Список використаних джерел:

1. Дошкільна освіта за кодоном. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2022/05/26/Chy.obovyazkova.doshkilna.osvita.material.rozsylky.26.05.2022.pdf?__cf_chl_tk=w0VInGxIRqQnyqsS1AyuCeqVV6OBwKmQqJvvd.rTJ8E-1762924736-1.0.1.1-iRxjqHENL6qRezC8nYk45Y4ofrvtKq8yWlS7kpOVLsU Дата звернення: 20.10.2025 р.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». 2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text Дата звернення: 20.10.2025 р.
3. European Commission: European Education and Culture Executive Agency. *Key data on early childhood education and care in Europe 2025 – Eurydice report*. Publications Office of the European Union. 2025. https://data.europa.eu/doi/10.2797/66224 Дата звернення: 28.10.2025 р.

Юлія Доброносова
кандидат філософських наук, доцент
доцент кафедри філософії та педагогіки
Національний транспортний університет

ЕТИЧНІ ОРІЄНТИРИ ВИХОВАННЯ У ЛИСТУВАННІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ ТА СУЧАСНА ОСВІТНЯ КОМУНІКАЦІЯ

Медіатизована культура нашого часу сповнена «слідів» практик комунікації минулих століть, звернення до виховного потенціалу яких може поглибити розуміння сучасної освітньої комунікації та означити вектори трансформацій підходів до виховання у закладах вищої освіти. Сьогодні листування ми сприймаємо як приватну комунікативну практику минулого, проте довгий час в культурі воно поставало як один із важливих способів творення і трансляції смислів. У спадщині філософів минулого епістолярне спілкування посідало

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26
тел./факс +380-3131-21109
Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua
E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua
Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: http://dspace.msu.edu.ua:8080
Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: http://msu.edu.ua/library/